

Johdanto

VAPO oy on tilannut kasvillisuutta ja maisemia käsittelevän selvityksen Utajärven kunnassa sijaitsevan Mantilansuon alueelta. Maastotyöt tehtiin 24.6. 1998. Tällöin tarkasteltiin soiden luonnontilaisia osia ja hiukan myös ojitettujen osien reunoja.

Tutkimuksessa on VAPO:n alueiden lisäksi myös niiden ympäristöä selvitetty niin, että voidaan arvioida mahdollisen turvetuotannon vaikutusta suokokonaisuuksiin. Alueelta on pyritty saamaan riittävä kuva kasvillisuustyypeistä ja luonnon merkittävyydestä. Maastotarkastelun lisäksi apuna on käytetty mustavalkoisia ilmakuvia. Suosta kirjoitetussa kuvauksessa on kasvillisuudesta mainittu esiintyvät suotyypit Eurolan ym. (1995) Suokasvillisuusoppaan mukaan. Lajistosta on mainittu lähinnä erityisen runsaita lajeja, indikaattorilajeja sekä erikoisia lajeja. Kunkin suotyypin peruslajistoa löytyy käytetyn suotyyppioppaan kuvauksista.

Kasvilajien uhanalaisuutta on tarkasteltu uusimman Oulun yliopiston kasvimuseon kokoaman listan mukaan (Ohenoja 1995). Suotyyppien uhanalaisuutta on yarkasteltu esim. Aapalan & Lindholmin 1995 listan mukaan.

Tutkimusalue koostuu kolmesta erillisestä osa-alueesta, jotka ovat ojitusalueiden erottamia.

Yleiskuvaus

Mantilansuon alue sijoittuu suuntautuneiden moreeniselänteiden väliin altaisiin ja on luonnostaankin ollut melko sokkeloinen. Laajat ojitukset ovat pirstoneet tätä suoaluetta vielä niin, että jäljellä on kolme erillistä, ojitamatonta osaa.

Osa-alue I käsittää varsin selväpiirteisen aapasuokokonaisuuden. Vesiä suolle on tullut (ja tulee etenkin itä- ja pohjoislaidassa edelleenkin) ympäröiviltä kankailta ja soilta eri puolilta. Suolla vedet virtaavat ensin kalvaka- ja saranevoilla ja kerääntyvät sitten keskiosissa mesotrofiselle rimpinevalle. Rimpinevoilla jänteet ovat välipintaisia, rimmet sarapeitteisiä, pieneltä osin avovetisiä tai ruoppaisiakin. Pohjoispäästä lähtee virtaamaan Leipiojan puro soiden poikki luoteeseen. Tämä puro on nykyisin ympäristöineen ojitusaluetta.

Osa-alueet II ja III sijaitsevat Leipiojan latvan ojitusalueen molemmin puolin. Ne ovat hyvin karuja ja rahkaisia avosoita, joille vesiä tulee ympäristöstä vain niukasti. Osa-alueella II on eteläreunalla harvapuista tupasvillarämettä ja keskellä heikosti minerotrofista lyhytkorsinevaa. Luoteisnurkassa on hieman kuivahtanutta saranevaa. Osa-alue III sijoittuu vedenjakajalle ja tänne on kehittynyt pienehkö keidassuo-osa. Sen keskellä on kuljunevaa, jossa kuljut ovat rahkapeitteisiä, reunoilla rahkamättäitä. Selvää kermi-kulju -rakennetta ei siis ole kehittynyt. Tätä ympäröivät karut, rahkaiset lyhytkorsinevat ja osa-alueen itäosassa on laaja rahkaräme.

Suokasvillisuus

Havaitut luonnontilaiset suotyypit:

Osa-alue I:

Oligotrofinen sararäme,
oligotrofinen lyhytkorsineva,
oligotrofinen kalvakkaneva (osin rimpinen),
mesotrofinen kalvakkaneva (osin rimpinen),
mesotrofinen rimpineva,
oligotrofinen saraneva.

Osa-alue II:

Tupasvillaräme,
oligotrofinen lyhytkorsineva,
oligotrofinen saraneva.

Osa-alue III:

Tupasvillaräme,
rahkaräme,
ombrotrofinen lyhytkorsineva (rahkainen),
oligotrofinen lyhytkorsineva (osin rahkainen),
ombrotrofinen kuljuneva (rahkaiset kuljut).

Kasvilajisto

Osa-alueen I mesotrofisilla rimpipinnoilla kasvavat mm. mutasara (*Carex limosa*), luhtavilla (*Eriophorum angustifolium*), raate (*Menyanthes trifoliata*), järvikorte (*Equisetum fluviatile*), rimpirahkasammal (*Sphagnum cuspidatum* coll.) ja keräpäärahkasammal (*Sphagnum subsecundum*). Paikoin on lisäksi vaaleasaraa (*Carex livida*) ja lettorahkasammalta (*Sphagnum teres*). Välipintaisilla jänteillä (sekä laajemmin mesotrofisilla kalvakkanevoilla) kasvavat kalvakka rahkasammal (*Sphagnum papillosum*), jouhisara (*Carex lasiocarpa*), tupasluikka (*Trichophorum caespitosum*), siniheinä (*Molinia coerulea*) ja paikoin pienialaisesti villapääluikkaa (*Trichophorum alpinum*), pohjanrahkasammalta (*Sphagnum subfulvum*), kultasirppisammalta (*Loeskyppnum badium*), heterahkasammalta (*Sphagnum warnstorffii*), velttosaraa (*Carex laxa*) ja punakämmeekkää (*Dactylorhiza incarnata*).

Osa-alueen II lyhytkorsinevoilla vallitsevat tupasvilla (*Eriophorum vaginatum*) ja yleinen rahkasammal (*Sphagnum angustifolium*). Minerotrofiaa osoittaa mm. pullosaran (*Carex rostrata*) esiintyminen. Saranevajuoteilla kasvillisuus on vastaavanlainen, mutta pullosara runsaampi.

Osa-alueen III minerotrofisilla osilla ravinteisuutta osoittavat lähinnä kalvakan rahkasammalten paikoittainen runsaus sekä rahkasaran (*Carex pauciflora*) esiintyminen.

Luonnontilaisuus

Osa-alueen I reunoilla on kaikkialla metsäojia. Suon itä- ja pohjoislaidalla vedet pääsevät ojien mutkista tai päistä kuitenkin kolmesta kohdasta tulvimaan avosuolle. Ainakin yhdessä paikassa tämän vettymisen seurauksena kasvillisuus on pienialaisesti muuttunut (korpikastikka, pullosara ja kurjenjalka runsastuneet, sammalkerros puuttuu). Suon etelä- ja lounaislaidalla vesi kuitenkin virtaa reunaosassa kohti luodetta eikä pääse luontaisesti suon keskiosiin. Selvää muuttumista nevoilla on havaittavissa enimmillään 50-100 metrin päähän ojasta. Kauempana mesotrofiset kalvakka- ja rimpinevat näyttivät luonnontilaisilta, mutta vähäisiä ja hitaita muutoksia niilläkin voi vesitalouden muutoksesta johtuen tapahtua.

Osa-alueen II pohjoisreunalla oja on kuivattanut nevoja yli sadan metrin päähän. Eteläosissa karut rämeet ja nevat luonnontilaisempia.

Osa-alue III rajoittuu idässä metsäojituksiin ja lännessä turvetuotantoa varten ojitettuun alueeseen, mutta etelä- ja pohjoispuolen kankaanreunat ovat ojittamattomat. Vesitalous ei ole tällä osalla muuttunut sanottavasti ja keskeinen keidassuomainen osa on luonnontilassa. Länsireunassakin oja on suon alapuolella ja kuivatusvaikutus lyhytkorsinevalla jää hyvin vähäiseksi.

Maisema

Eri osa-alueet muodostavat kukin oman maisemakokonaisuutensa:

Osa-alue I on näistä laajin ja aukein. Näkymiltään se on melko tyypillinen tälle alueelle; kohtalaisen märkä avosuo, joka reunoiltaan rajoittuu ojitettuihin talousmetsiin. Kuitenkin etenkin keskustan jänteiset rimpinevat ovat oikein miellyttävää suomaisemaa.

Osa-alue II on pieni ja osin puustoinen, näkymät jäävät suppeiksi ja maisema vaatimattomaksi.

Osa-alueen III märkä, karu avosuo on pienialaisesti melko näyttävä, mutta kankaiden avohakkuut ja etenkin länsipuolen laaja, aukea ojitusalue näkyvät voimakkaasti. Näin suomaisema ei ole enää ehjä.

Monikäyttö

Hillaa kasvaa etenkin osa-alueen III rahkarämeillä. Suppuja näkyi täällä tarkastuskäynnillä kohtalaisen hyvin.

Edustavuus

Osa-alue I on kohtalaisen edustava aapasuokokonaisuus. Reunaosat ovat paikallisesti, etenkin etelälaidalla muuttaneet sen vesitaloutta jonkin verran, mutta keskeinen rimpineva-alue näyttää säilyneen jokseenkin luonnontilaisena. Keskiosan rehevimmät rimpi- ja kalvakkanevat ovat kasvillisuudeltaan varsin monipuolisia, erityisesti velttosara ja punakämmeekkä ovat mainittavia lajeja.

Osa-alue II on pieni ja vaatimaton suolaikku ojitusten keskellä.

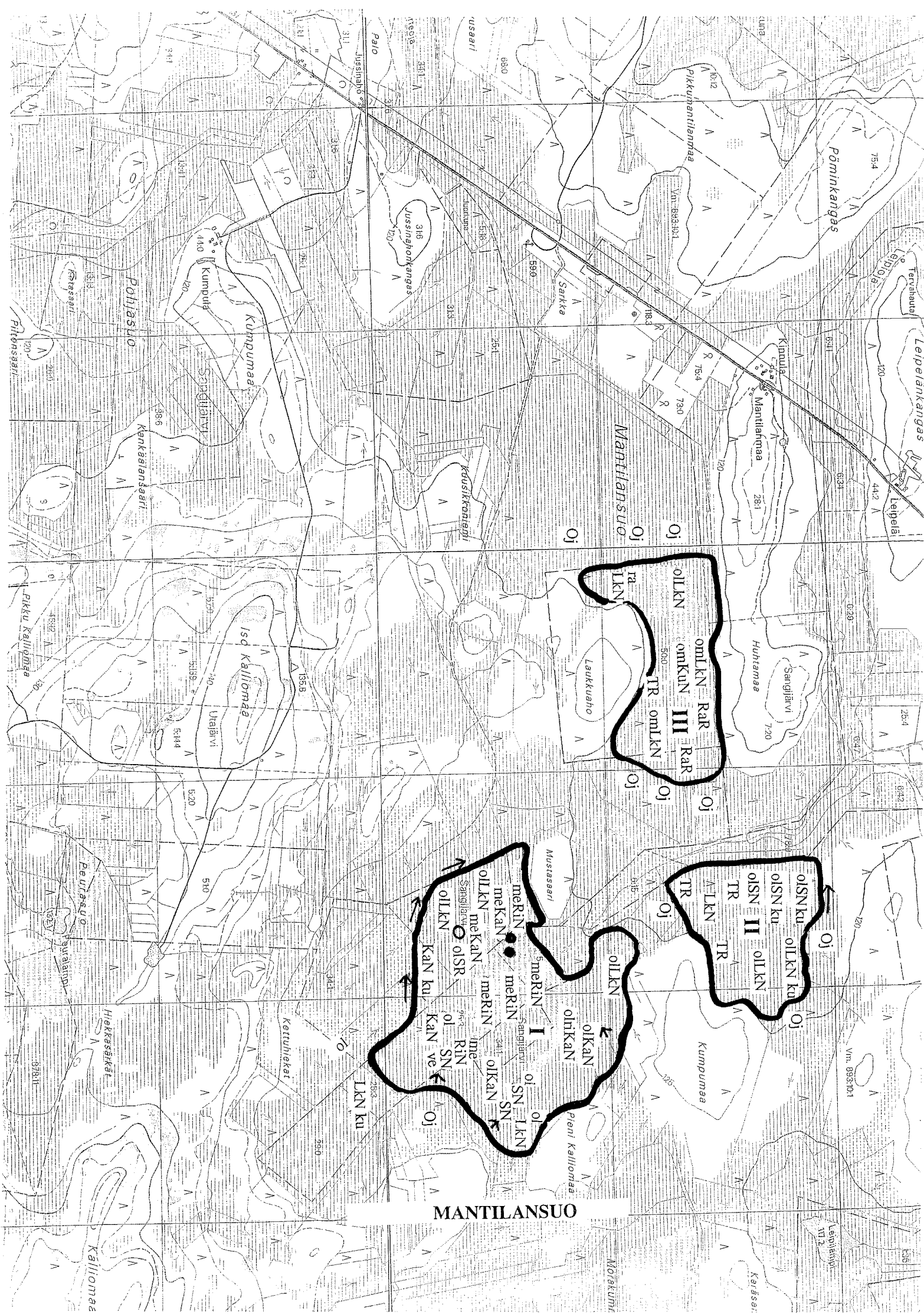
Osa-alue III:a voi pitää varsin tyypillisenä esimerkkinä aapasuoalueen vedenjakajalle sijoittuvasta keidassuo-osasta. Se on kuitenkin on pienialainen ja erillinen ja pintamorfologialtaan melko heikosti kehittynyt. Ojitusten vuoksi se on jäänyt aapasuokokonaisuudesta erilleen, eikä sitä sen vuoksi voi pitää kovin edustavana.

Uhanalaiset kasvilajit ja suokasvillisuustyytit

Tavatuista kasvilajeista velttosara on nimetty tässä maakunnassa uhanalaiseksi, vaarantuneeksi. Sitä tavattiin osa-alueella I mesotrofisen kalvakkanevan ja rimpinevan rajamailla, yhdellä jäniteellä useita kasvustoja n. sadan metrin matkalla. Kasvupaikka näytti täysin luonnontilaiselta, mutta eteläreunan oja on mahdollisesti hiukan vähentänyt tänne tulevien vesien määrää ja tämä voi hitaasti vaikuttaa kasvillisuuteen. Ympäristön suojelusoilta laji tunnetaan Säippäsuon Loirassuolta (Utajärvi) ja Sarvisuon Kiviarolta (Vaala).

Punakämmekkä on tässä maakunnassa silmälläpidettävä, taantunut. Sitä tavattiin osa-alueen I mesotrofisella kalvakkanevalla pienialaisesti. Tähänkin kasvupaikkaan eteläreunan oja voi vaikuttaa karuunnuttavasti. Mitään muutoksia kasvillisuudessa ei kuitenkaan ollut havaittavissa.

Tavatuista suotyypeistä kuljuneva on tässä vyöhykkeessä arvioitu uhanalaiseksi. Ombrotrofista kuljunevaa on osa-alueen III keskiosissa muutamien hehtaarien alalla.

MANTILANSUO

Kartan selitykset:

Tarkasteltujen alueiden rajat

RaR	Rahkaräme
TR	Tupasvillaräme
olSR	Oligotrofinen sararäme
omLkN	Ombrotrofinen lyhytkorsineva
olLkN	Oligotrofinen lyhytkorsineva
raLkN	Rahkainen lyhytkorsineva (ombro-oligotrofinen)
olKaN	Oligotrofinen kalvakkaneva
olriKaN	Oligotrofinen rimpinen kalvakkaneva
meKaN	Mesotrofinen kalvakkaneva
omKuN	Ombrotrofinen kuljuneva
meRiN	Mesotrofinen rimpineva
olSN	Oligotrofinen saraneva
SN	Saraneva (oligo-mesotrofinen)
ve	kyseinen suotyyppi vettynyt
ku	kyseinen suotyyppi kuivahtanut
Oj	Ojitettu alue (ulkopuolella)
	havaittu selvä virtaus ojassa
	havaittu ojasta tulvivan vettä suolle
	uhanalaisen kasvin kasvupaikka (velttosara)
	avosoiden liuskakämmeköiden esiintymä (punakämmekkää)

Mantilansuo 1.

Näkymä osa-alueen I keskiosista läheltä velttosaran kasvupaikkaa kohti koillista. Mesotrofista rimpinevaa, jolla leveät, välipintaiset jänteet.

Mantilansuo 2.

Näkymä osa-alueen III keskiosista kohti kaakkoa. Etualalla laajasti ombrotrofista kuljunevaa.